

**Сіньова Л.М.**

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри трудового права та права соціального забезпечення юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

## **СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЯК НАПРЯМОК СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

Основними функціями соціального захисту в Україні є: реабілітаційна, покликана пом'якшувати наслідки бідності та інших негативних соціальних явищ; превентивна, яка полягає в запобіганні виникненню негативних соціальних явищ.

У наукових дослідженнях приділяється багато уваги соціальному захисту як у цілому, так і щодо окремих категорій громадян, що свідчить про його багатогранність і необмеженість для дослідження. За ст. 46 Конституції України громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх на випадок повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Різні аспекти соціального захисту досліджувались у наукових працях багатьох учених, серед яких В. С. Андрєєв, В. М. Андрійів, Н. Б. Болотіна, В. Я. Буряк, Г. І. Балюк, В. С. Венедіктов, В. М. Гончаренко, Г. С. Гончарова, К. Н. Гусов, О. М. Дуюнова, В. В. Жернаков, М. І. Іншин, О. Т. Панасюк, С. М. Прилипко, П. Д. Пилипенко, Л. І. Проніна, Н. М. Стаховська, Б. І. Сташків, С. В. Сіденко, С. М. Синчук, І. М. Сирота, О. В. Тищенко, О. Г. Чутчева, С. М. Черноус, Л. П. Шумна, В. І. Щербина, М. О. Юрков, О. М. Ярошенко та ін. Однак і дотепер серед учених не існує єдності поглядів на такі поняття, як соціальний захист, соціальне забезпечення.

Слід відзначити, що поняття «соціальний захист» та «соціальне забезпечення» по-різному розглядалися в доктрині різних країн і в діяльності міжнародних організацій. Протягом більш ніж столітньої історії існування в різних країнах світу соціальне забезпечення неодноразово змінювало свої функції, форми та методи фінансування, проте мета завжди була одна – покращення життя людей [1, с. 7]. «Забезпечення» як економічна й наукова категорія та один із основних напрямків діяльності детально розглядається в системі соціального забезпечення населення та тлумачиться як система державних і громадських заходів створення, розподілу, перерозподілу матеріальних благ для непрацездатних громадян [2, с. 5-6]. Дуже часто до

нього включається все, що стосується соціальних умов життя, у тому числі й соціальний захист.

Переважає більшість учених вважають соціальне забезпечення одним із способів соціального захисту населення у випадку настання соціального ризику. Так С. М. Прилипко зазначає, що право соціального забезпечення регулює відносини, пов'язані з наданням непрацездатним особам допомоги та матеріального забезпечення окремим категоріям громадян. Суб'єктами цих відносин є особи або ще непрацездатні або вже непрацездатні [3, с. 52].

Сьогодні соціальний захист в Україні має такі складові частини:

1) соціальне страхування – захист громадян від соціальних ризиків, що впливають на їх працездатність: хвороба, каліцтво, старість та інші випадки, передбачені законом;

2) соціальні допомоги – різні види соціальних виплат, дотацій, пільг, субсидій, що надаються особам, які потребують соціального захисту;

3) соціальна справедливість (соціальна солідарність) – компенсація впливу непередбачуваних негативних явищ, таких як техногенні катастрофи чи природні стихійні лиха.

Соціальний захист в Україні має такі основні напрямки:

– забезпечення рівня життя непрацездатного населення не нижче прожиткового мінімуму, встановленого державою;

– протидія соціальному напруженню в суспільстві, що може бути зумовлене майновою, етнічною, релігійною чи іншою нерівністю.

Як зазначає М. О. Юрков, соціальний захист виступає соціальною цінністю лише тоді, коли він перетворюється в життя, реалізуючися в діях суб'єктів соціальних відносин. Коло осіб, на яких поширюється соціальний захист, у тому числі в трудових правовідносинах, види й форми соціального захисту, умови та порядок їх застосування, зазвичай, визначаються окремими нормативними актами. З цього слід зробити висновок, що існує можливість участі в соціальному забезпеченні всіх суб'єктів економічної діяльності, а не лише держави [4]. Таку точку зору необхідно підтримати, бо благополуччя суспільства складається з благополуччя кожного й до нього мають бути причетні всі.

Реабілітаційна функція права соціального захисту виконує завдання щодо відновлення працездатних осіб, що втратили здатність працювати. Інвалідам надаються пенсії по інвалідності, допомоги, лікарські послуги та ін. Громадяни похилого віку мають можливість працювати та отримувати заробітну плату і пенсію (в повному або частковому обсязі).

Соціально-реабілітаційна функція соціального захисту пов'язана із задоволенням специфічних потреб осіб похилого віку й непрацездатних

громадян. Вона виражається у створенні умов, що сприяють збереженню правового статусу громадян й охороні їх здоров'я. Ця функція сприяє підтримці соціального статусу останніх у разі настанні різних соціальних ризиків (хвороби, інвалідності, старості, смерті годувальника, безробіття, бідності) шляхом надання різних видів матеріального забезпечення, соціальних послуг, пільг з метою підтримки їх гідного рівня життя й попередження зубожіння. За її допомогою здійснюється й реабілітаційний напрямок соціального захисту, мета якого – відновлення (повністю або частково) повноцінної життєдіяльності людини, що дозволяє їй навчитися, працювати, спілкуватися з іншими, самостійно себе обслуговувати тощо [5, с. 104].

З метою забезпечення належного рівня реабілітації соціального захисту осіб похилого віку держава має підтримувати стабільність у суспільстві та надавати матеріальну допомогу тим, хто опинилися в скрутному становищі. Тим самим обов'язок з організації соціального захисту населення покладається саме на державу, адже вона, у першу чергу, має зобов'язання перед своїм населенням, виходячи зі своїх основних функцій. Особа стає суб'єктом права не автоматично, а визнається такою законами держави, які об'єктивно обумовлені системою панівних суспільних відносин. Це означає, що держава юридично визнає за собою певні соціальні властивості, які є необхідною умовою її участі у врегульованих правом соціальних відносинах [6].

Діяльність щодо соціального захисту всього населення є обов'язковою складовою будь-якої сучасної держави, тим більше держав, які визнали себе соціальними. У цілому соціально-захисна діяльність охоплює сферу матеріального забезпечення й надання соціальних послуг непрацездатним особам [7, с. 39]. Тим самим можна визначити, що соціальний захист осіб похилого віку є окремою складовою турботи держави про своїх громадян.

Таким чином, забезпечення нормальних умов життєдіяльності та посилення соціального захисту осіб похилого віку й непрацездатних громадян надзвичайно важливі для України в сучасних умовах реалізації стратегічного курсу побудови соціально орієнтованої ринкової економіки та інтеграції у світовий економічний та правовий простір.

### **Література**

1. Сирота І. М. Право соціального забезпечення в Україні : ученик. Изд. шестое / І.М.Сирота. – Х.: Одиссей, 2006. – С. 7.
2. Пронина Л. І. Повышение ефективности соціального забезпечення / Л.І.Пронина – М.: Юрид. лит, 1990. – С. 5 – 6.

3. Прилипко С. М. Розмежування права соціального забезпечення і трудового права / С. М. Прилипко // Право України. – 1999. – № 10. – С. 52.
4. Юрков М. О. Правовий статус роботодавця у відносинах з соціального забезпечення працівників: дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / М. О. Юрков – К., 2010.
5. Право соціального забезпечення в Україні: Підручник. – Харків / [За заг. ред. С.М. Прилипка, О.М. Ярошенка]. – Видавництво «Фінн», 2009. – 434 с.
6. Богданов С. Соціальний захист інвалідів. Український та польський досвід. / С. Богданов. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002.
7. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. / Н.Б.Болотіна. – К.: Знання, 2008.

**Сіньова, Л.М. Соціальна реабілітація як напрямок соціального захисту [Текст] / Л. М. Сіньова // Актуальні проблеми юридичної науки на шляху сучасної розбудови держави і суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 5-7 червня 2014 р. / Ред.кол.: В.С. Венедіктов, А.М. Куліш, М.М. Бурбика; За ред.: В.С. Венедіктова, А.М. Куліша. - Суми : СумДУ, 2014. - С. 321-324.**